

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izšla vsak četrtak in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hoče sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopušča do odpovedi. — Udje „Katastralnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroška cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta šte. 5, vsprejema naročnine, inserate in reklamacije. — Za dvakrat 25 vin., za trikrat 35 vin. Za večkratne oglase primeran popust. Inserati se sprejemajo do sreče jutraj. — Na zaprte reklamacije se pošiljne proste.

Današnja številka obsega 12 strani.

Od zmage do zmage.

Dosedaj je bilo tako, da so krščanske vojske na Balkanu korakale proti Turku od zmage do zmage. Oni, ki v svojih srcih zaničujejo vse, kar je slovanskega, se kar načuditi ne morejo nad to čilostjo in krepkostjo, ki so jo koj v začetku vojske pokazale najhne, prej tolikokrat zaničevane balkanske države. Celu v visokih poslaniških krogih so bili baje trno prepričani, da bo zmagala Turčija, in so na to zmagajo delali že načrte za svojo bodočo politiko. Dosedaj nasprotniki Slovanov, hvale Bogu, niso dobili prav. Navdušenje za svobodo dostavlja slovanskim državam to, kar jim manjka na številu in vojnih sredstvih, zato zmagujejo na celi črti.

Najvažnejše so seveda zmage Bolgarije, ker je Bolgarija vodilna v sedanji vojski in ker je tudi izmed vseh balkanskih držav vojaško najmočnejša. Ako Bolgarija podleže, drugim državam tudi njih zmage ne bodo mnogo pomagale. Zato je tudi ves svet sedaj poln zmage Bolgarov pri Lozengradu (Kirkilise). Za nasprotnike slovanske Bolgarije je prišla nepričakovano, od vseh prijateljev Slovanov je izvabila kipeče navdušenje.

Skoraj splošno se je menilo, da se Turčiji ni treba nič bati. Mogoče, da v majhnih praskah podleže, ampak pri vsaki večji bitki mora biti zmaga na turški strani. Bitka pri Lozengradu je podrla to splošno mnenje. Pokazalo se je, da so Bolgari trpežnejši, odpornejši, boljše organizirani in izurjeni vojaki nego Turki. V turški armadi se je pokazala neednost med voditelji, nezaupanje vojakov proti voditeljem in premalo navdušenja za boj. Mladi bolgarski narod pa, katerega je močna vera v Boga ohranila tudi v npravnem oziru čilega, mu vzgojila hrabro sree in mu ohranila zdravo, krepko telo, gre z nepopisnim navdušenjem v bojni grom, da osvobodi svoje, od Turkov tlačene sobrate. Dobljena bitka pri Lozengradu je samozavest Bolgarov samo povzdignila. Njih duše sanjajo sedaj o Carigradu.

Carigrad je padel leta 1453 v roke Turkov. Sedaj po bitki pri Lozengradu se prvikrat prikaže na nebu svetel žarek upanja, da bo zopet sveti križ za blestel nad tem zgodovinskim mestom ter zatemnel polmesece. Bolgari so poklicani, da ponese znamenje odršenja v mesto, od koder je izhajala stoletja in stoletja velika nevarnost za krščanstvo. Vsak Slovenec ve, koliko so morali nekdanji naši pradedje pretrpeti od Turkov. Ne znabiti samo par desetletij, ampak skozi 300 let je trepetal slovenski narod pred turškimi krvočleniki ter odbijal njih napade. Mnogoštevilne povesti in pesmi našega naroda se pripovedujejo o teh žalostnih časih. Sedaj se prikazujejo znamenja, kakor da bi prihajalo kruto maščevanje nad Turke za vsa ona grozodejstva, ki so jih nekdanj zažali krščanskim narodom v Evropi.

Bolgarski vojni uspehi.

Sijajna zmaga pri Kirkilisi.

Z bojišča med Turki in Bolgari se je v zadnjem času največkrat imenovalo ime Kirkilise. Ta trdnjava se je zgradila po načrtih in pod vodstvom nemških ženijskih častnikov. Kraj je oddaljen od Drinopolja približno 60 km. Na to trdnjavo se je kot svojo poglavito vojno podlago opiralo desno glavno krilo turške armade, ki je postavljena okoli Drinopolja. V tem je bil veliki pomen utrjene Kirkilise za celo turško armado. Mesto Kirkilise šteje 16.000 prebivalcev.

Okrog te trdnjave je pretečeni teden divjala neprenehoma 65 ur strašna bitka, tako divja, da jih novejša zgodovina le malo pozna. Nasproti sta si stala skoraj enako močna sovražnika. Listi poročajo, da so imeli Bolgari 120.000, Turki pa 140.000 mož na bojnem polju. Dne 24. oktobra je bil ta boj končan s tem, da so Bolgari ob 11. uri dopoldne zasedli Kirkilise.

Kako se je vršila bitka.

Bolgarski general Dimitrijevič je imel povelje, da mora v desetih dneh vzeti Kirkilise. Boji za trdnjavo so se začeli dne 21. oktobra. Od severa, vzhoda in zahoda so prodirale bolgarske čete vedno bližje proti trdnjavi. Bolgari so morali zavzeti najpoprej 18 u-

trdb pred glavno trdnjavo. Ponajveč se je nazačne vršil boj na nož. Z bajonetnimi napadi se je posrečilo Bolgarom pregnati Turke iz ene utrbe za drugo. Po noči so razsvetljevale krvavo bojišče velike električne luči. Od 23. na 24. oktobra so grmeli topovi celo noč, vršil se je naskok za naskokom. Bolgari so se celo noč skrbno pripravljali na glavni napad zjutraj, dne 24. oktobra. Ko se je začelo svitati, so začeli Bolgari iz zavzetih prednjih utrdb obstreljevati mesto, ki je začelo goreti na več krajih. Polki, ki so marširali po poti, ki vodi iz Raklice, so napadli trdnjavo Dominidžo, ki se je nahajala še v turških rokah, ter so jo po kratkem, a strahovito krvavem boju vzeli. Med tem so druge bolgarske kolone zasedle vzhodne griče. Bolgarska vojna sila je pritiskala od vseh strani z neprimernim junaštvom proti mestu. V tem trenutku so se umaknili Turki iz mesta proti jugovzhodu. Istočasno pa so bolgarske čete tudi zastavile umikajočim se Turkom pot proti Carigradu. Razvnel se je tako strahovit boj, da jih je malo v celi zgodovini. Splošno so se borile čete oko v oko, z bajoneti, na nož, na življenje in smrt. Bilo je pravo mesarsko klanje. Že so začele nekatere bolgarske vrste omahovati, toda nove čete, ki so prihajale na pomoč, so jih potegnile zopet naprej, in tako se je posrečilo Bolgarom po večurnem boju zavzeti vse turške postojanke.

V severni okolici Kirkilise se nahaja mnogo vinogradov. Po teh vinorodnih gričih sta se bila Turk in Bolgar na življenje in smrt. Ob 10. uri dopoldne so vdrle prve bolgarske čete od severozahodne strani čez vinograde v Kirkilise. Boj se je z isto strahovitostjo nadaljeval po mestnih ulicah ter je trajal na eno uro. Bolgari so se borili z lévo hrabrostjo. Turki so bili pobiti in so bežali iz mesta v divjem neredu. Kljub temu, da je bilo bolgarsko vojaštvo izmučeno do skrajnosti, je vendar z novim pogumom prodiralo za bežečimi turškimi četami, ki so drle proti Bunar Hisarju jugovzhodno od Kirkilise.

Zmago so odločili gorski polki, ki so stali neprenehoma skozi 48 ur v najhujšem ognju. Bolgari se niso niti zmenili za bruhanje topov, za kroglice, ne za veliko število onih, ki so padli; preko ranjenih in mrtvih tovarišev so drli naprej za zmago.

Bolgari so pri Kirkilisi napravili tudi bogat vojni plen. Vseh topov, katerih je bilo po bolgarskih poročilih skupno čez 200, so se polastili Bolgari. Število pušk in streliva pa je še mnogo večje. Tudi vsa zaloga živil je prišla v last Bolgarom. Med plenom se nahajajo tudi vsa prtljaga turškega poveljnika Mahmud Mukhtar-paše, sina velikega vezirja. Celu častno sabljo, okinčano z brilanti, katero je podaril sam sultan Mukhtar-paši, so dobili med tem bojnim plenom.

Turki pripisujejo glavno krivdo, da je bila turška armada pri Kirkilisi tepena, poveljniku Mukhtar-paši. Nameravajo ga postaviti pred vojno sodišče. Njegov oče, ki je turški veliki vezir, ali po naše ministrski predsednik, namerava zaradi tega odstopiti. Na njegovo mesto bo baje imenovan Kiamil-paša.

Ostale poveljnike premagane turške armade pri Kirkilisi: egiptskega princa Aziz-pašo, ki je pri Kirkilisi poveljeval konjenici, mestnega guvernerja in nekaj drugih višjih častnikov, so v Carigradu zaprli, ker leti na-nje krivda, da so zakrivali turški poraz. Po najnovejših poročilih so nekdanjega poveljnika v Lozengradu, Azim-beja, zato, ker je prenašlo zbežal iz mesta, za kaznen usmrtili.

Zrtve bitke.

Po končani bitki je bil pogled na bojno pozorišče naravnost strašen. Celi kupi mrtvih in ranjenih Turkov ter Bolgarov so ležali na bojnem polju. Kri je tekla v potokih. Po dosedanjih poročilih so izgubili Turki do 20.000 mrtvih in ranjenih. Tudi izgube na bolgarski strani morajo biti zelo velike.

Bolgarski vojskovodje.

Car bolgarski, Ferdinand, je le bolj imenoma najvišji vojskovodja, pravi vrhovni poveljnik bolgarske armade v sedanjem boju je general Mihael Savov. Star je 50 let. Savov hitro vse zapazi, preudari in izvrši, ima torej lastnosti, ki so za vojskovodjo najpotrebnejše. Svoje vojaške študije je naredil na Ruskem. V vojski med Bolgari in Srbi je bil Savov stotnik in pridržen generalnemu štabu. Cara Ferdinandu hvalijo, da je dober poznavalec človeških zmožnosti in lastnosti, zato je tudi kmalu spoznal vojaško nadarjenost Savovo ter ga poklical za vojnega mini-

stra. Pod Savovim ministrstvom je zahtevala vlada velikanske svote za vojaštvo, kar je omogočilo, da so sedaj lahko postavili pol milijona vojakov na bojišče proti Turkom.

Poveljnik bolgarske armade pri Lozengradu (bolgarsko ime za Kirkilise) je general Radko Dimitrijevič. Vojaštvo ga imenuje Napoleončeto, kar ima precej sličnosti s slavnim francoskim cesarjem Napoleonom. Tudi njegove vojaške zmožnosti so znane kakor pri Savovu. Star je okoli 50 let in je tudi svoje višje vojaške študije izvršil na Ruskem. Kot vojaški nadzornik je neumorno delal na to, da je bila Bolgarska na vojsko povsem pripravljena. Vendar mu gotovi krogi ne morejo odpustiti, da je bil član zarote, ki je prejšnjega kralja Aleksandra Batenberžana pregnala s prestola ter ga nagnala iz dežele. Dimitrijevič je mož odločne volje, ki s krepko roko izvršuje svoje načrte. Naročeno mu je bilo, naj vzame Kirkilise v desetih dneh, pa je to izvršil še hitreje.

Načelnik generalnega štaba, torej prvi svetovalec Savova in Dimitrijeviča v sedanji vojski je generalni major Fičev. Svoječasno je hotel Bolgarska Fičeva v Carigradu nastavit kot svojega poslanika, toda sultan ga je odklonil, ker ni maral, da bi tako važno mesto zasedel častnik. Ko je ministrski predsednik Stamblov, dober prijatelj Fičeva, padel, je prišel tudi Fičev v nemilost. Prestavili so ga iz glavnega mesta v pokrajinsko mesto. Toda s svojim delovanjem je kmalu zopet poignil pozornost višjih krogov na-se ter se dokopal do prejšnje priljubljenosti. Sedaj mu je dana priložnost, da zapiše svoje ime z velikimi dejanji neizbrisljivo v zgodovino balkanskega naroda.

Junaštvo bolgarskih mater.

Neč bolgarski častnik pripoveduje sledeč ganljiv dogodek: V vojaško zbirališče v Tirnovi je prišel iz vasi Bjelo rezervnik. Njegova žena z obema malima otrokoma in njegova stara mati sta ga spremljali do kasarne ter čakali na odhod polka. Ko smo stali v vrstah, pripravljani za odhod, je stala zunaj mlada vojakova žena in otroci, vsi objokani, ihtenje vseh je bilo v srce segajoče. Tedaj pa pristopi stara sivolasa vojakova mati pred vojaško vrsto in reče sinu s povzdignjenim glasom: „Tvoj oče je bil pri Dienovskijevem samostanu od Turkov ustreljen v boju za svobodo Bolgarije. Glej, moj sin, da ne omadežuješ njegovega spomina! Stori to, kar je za Bolgarijo potrebno! Jaz te blagoslavljam, Bog te naj čuva!“

„Priznavam“, je nadaljeval častnik, „da so mu stopile pri tem prizoru solze v oči od globokega ganjenja; poljubil sem stari kmetici roko. Prepričan sem, da ne bo noben mož moje stotnije pozabil besed matere-junakinje iz Bjele.“

Ali je torej kaj čudnega, če zmaguje armada, za katero vzgojujejo vojake take matere?

Drinopolje.

Mesto Drinopolje, ki se tudi imenuje po Bolgarsko Odrin ali Jedrenj ter po turško Edirne, je torišče, na katerem se vrše najljutejši boji med Bolgari in Turki. Drinopolje leži ob reki Marici na severovzhodnem delu evropske Turčije v pokrajini Trakiji in je oddaljeno od bolgarske meje 25 kilometrov. Pri Drinopolju se zlivata v Marico reki Arda in Tundža. Drinopolje je središče vzhodnih prometnih zvez s Carigradom; mimo tam pelje tudi takozvana „orientalska“ (vzhodna) železnica v Carigrad. Mesto šteje okoli 90.000 prebivalcev; od teh je približno tretjina Turkov, drugi so Bolgari, Grki, Judje in Armeni. Katoličanov je v Drinopolju okrog 500, vendar je Drinopolje važno za katoličane, ker je tukaj središče bolgarskih katoličanov. Katoliška škofija, ki ima svoj sedež v Drinopolju, obsega velik del Turčije in vso Bolgarijo, a šteje skupno kakih 50.000 vernikov. V okolici Drinopolja je več katoliških bolgarskih vasi. V Odrinu je že od nekdanj vojaško središče evropske Turčije. Sedaj, ko se je meja Turčije že tako skrčila, je Drinopolje glavna turška obmejna trdnjava.

Okrog Drinopolja so se nekdanj vršile velike bitke. Mesto je dal že rimski cesar Hadrijan — od nje ga je baje tudi mednarodno ime mesta, Adrianopol — močno utrditi.

Najznamenitejša je bila velika bitka pred Drinopoljem dne 9. avgusta 378 po Kristusovem rojstvu, ko so zahodni Goti premagali rimskega cesarja Valensa, kateri je umrl na begu. Leta 551 so v bližini

ni Drinopolja slovanski narodi po večdnevem krvavem boju premagali bizantinskega cesarja, leta 586 so mesto oblegali Avari, leta 922 so si ga prisvojili Bolgari, 22. novembra 1189 so zavzeli mesto nemški križarji, leta 1205 je bolgarski kralj Janez premagal pri Drinopolju romanskega cesarja Balduina. Bolgari so cesarja vjeli in on je tudi umrl v ujetništvu. Na to zmago svojih prednikov se spominjajo sedaj Bolgari, ko stoje na zemlji, katera je napojena že stoletja sem z bolgarsko krvjo. Leta 1361. si je osvojil mesto turški sultan Murat in ga je leta 1366. povzdignil v glavno mesto Turčije; turška prestolnica je ostala v Drinopolju do zavzetja Carigrada leta 1453. 468 let je vihrala zastava preroka Mohameda nad Drinopoljem. Leta 1829 se je Drinopolje udalo rusku generalu Djebič-Zabalkskemu. Rusi pa so bili po zavzetju Drinopolja nesrečni. Na tisoče in tisoče ruskih vojakov so pomorile v mestu in okolici kužne bolezni, ki so nastale vsled močvirja ob reki Marici. Med ruskim carom in turškim sultanom se je kmalu nato sklenil mir, po katerem so Rusi mesto zopet zapustili. V krimski vojski leta 1854. so zasedli mesto Francozi, a samo za nekaj časa. Dne 21. januarja 1878 so Rusi zopet zasedli mesto, a je ostalo v njih lasti le do 31. januarja, ko se je sklenilo premirje med Turki in Rusi. Od leta 1878 naprej so Turki Drinopolje vedno utrjevali. Sezidali so na levem bregu reke Marice v velikem krogu močne trdnjave. Vsak grič okrog mesta je utrjen. Tuji kolodvor vzdolžno železnice, ki je oddaljen 4 km od mesta, ter železniška proga v daljavi 5 km sta močno zavarovana z utrdami. Utrjeni tabor okrog mesta obsega 35 km. Mesto ima lepo lego, je sezidano na 40 m visokih gričih in je bolj podobno velikanski vasi kakor mestu. Nekdaj je bilo mesto lepše, a vsled nedelnih vojsk je izgubilo svoj sijaj; povsod se kaže zanemarjenost in razdrapanost, ceste so blatne, ozke, podobne hribovskim klancem. Edina znamenitost Drinopolja je velikanska in krasna mošeja (mohamedanska molitnica) sultana Selima II., ki stoji v središču me-

sta na vzvišenem prostoru, tako, da s svojimi mnogobrojnimi kupolami in štirimi nad 60 metrov visokimi stolpi (minaret) mogočno nadvladuje vse mesto. Ta mošeja je najlepša v celem turškem cesarstvu.

Ruski kozaki -- bolgarski prostovoljci.

Iz Zofije se poroča, da se zbira tam prostovoljna vojna četa konjenikov, ki šteje 8000 mož. To četo tvorijo sami Rusi, in sicer je 80 odstotkov ruskih kozakov, katere je rusko vojaško poveljstvo pustilo začasno na dopust. Ostali prostovoljci pa obstojijo iz dijakov, mladih častnikov in beguncev ruske armade. Kozaki so prišli v Bolgarijo kar na konjih. Ker Bolgarom primanjkuje konjenice, je bila ta ruska pomoč v Sofiji z veseljem sprejeta. Kozaki, ki so prišli na Bolgarsko, so najboljši ruski vojaki ter so se po večini že tudi udeležili rusko-japonske vojske. Tej prostovoljni četi poveljuje ruski vojvoda Patsov, ki zbira okoli sebe najboljše ruske konjenike.

Patsov se hoče s svojo četo vojskovati v prvih vrstah ter napasti glavno turško taborišče.

Mrtva glava -- znak prostovoljcev.

Na Bolgarskem se je oglasilo za vojsko nad 8 tisoč prostovoljcev, ki so se zbrali v posebno vojno četo, katera ima na svojih zastavah, orožju in obleki kot znak — mrtvaško glavo. V tej četi so mladeniči, stari od 16—26 let. Namen teh mladih bolgarskih rodoljubov je, da se postavijo v prve bojne črte in da se v boju s sovragom bijejo na življenje in smrt. „Svoboda domovine ali naša smrt“, je bojni klic teh mladeničev. Ta četa je oblečena v presno obleko, napravljeno iz domačega konopnega platna. Jopič je modre; hlače bele in telovnik rdeče barve. Na prsih imajo pripet svoj bojni znak — mrtvaško glavo in dva meča navskriž. Cepice so podobne cepicam naših Orlov. Oboroženi so člani te čete samo z revolverji, meči in handžarji. Pušk nimajo, ker hočejo napadati sovražnika le iz bližine „nož na nož“.

Tudi iz Srbije se poroča, da obstoji tam vojna

četa, imenovana „liga mrtve glave“. En del te čete je na konjih. Geslo srbskih bojnikov „mrtve glave“ je: „Maščuj Kosovo!“

Turška grozodejstva.

Od vseh strani se vsako uro poroča o novih, vnebovpijočih turških nečloveških grozodejstvih.

Pot, po kateri so bežali Turki pred bolgarsko-srbsko-armado, je bila zaznamovana s strašnimi grozovitostmi.

Ko so prišle bolgarske čete v vas Furneno, so našli tam 147 mož, žen in otrok, grozno razmesarjenih. Pred očmi starca je bila cela družina neke hiše umorjena, potem so Turki starca zvezali, vrgli ga na truplo njegovega sina in so ga ustrelili. Divji turški bašibozuki (neka vrsta turških žandarjev) so v nekem kraju prisilili prebivalce, da so se vrgli na tla in so vsakega posameznega ustrelili.

V dolini reke Struma so bežeče turške čete zažgale vse vasi. Tam, kjer so stale poprej naselbine kristjanov, so sama pogorišča, med ožganim tramovjem pa leže napol ožgana, poprej od Turkov trpinčena trupla nesrečnih prebivalcev.

Turško praznovetje.

Ko so prišle bolgarske čete nočni napad na Kirkilise, je nastala naenkrat nevihta z gromom in bliskom, ki se je mešal z gromenjem topov. V gozdu pri Amikapu blizu Kirkilise je zaporedoma udarila strela. Vjeti Turki-Anatolci so pripovedovali o strahu, ki ga je v tem nenavadnem času vzbudila ta nevihta med turškimi četami. Praznoverni mohamedani so v blisku in gromu spoznali znak božje jeze. Nek hodža (turški duhovnik) je zaklical: „Allah (Bog) nas kaznuje! Pregrešili smo se zoper koran (turško sveto pismo)“. Kot blisk so šle te besede po celem turškem taboru od čete do čete in so docela omajale vstrajnost mohamedancev. Staroturki pa pravijo, da so krivi turškega propada mladoTurki.

Zemljevid balkanskih bojišč.

Da si naši bralci lažje predstavijo lego in razvitev bojišč na Balkanu, smo jim preskrbeli zemljevid. Na desni strani, kakor leži zemljevid pred bralcem, se vidi bolgarsko-turško bojišče: Mustafa paša, ki so ga Bolgari koj iz početka zavzeli, Kirkilise (Lozengrad), kjer so Bolgari slavno premagali Turke, Lüle-Burgas, do katerega so že tudi prodrli Bolgari, in na sredi Adrianopel (Drinopolje), ki ga hočejo Bolgari z obleganjem in naskokom ali pa tako, da mesto izgledajo, dobiti v svoje roke. Na levi strani zapazijo bralci zgoraj Črnogoro s Skaderskim jezerom in mestom Skader (Skutari); proti severu je sandžak Novi pazar z glavnim mestom istega imena. Potem bralci lahko po vrsti zasledujejo imena vseh mest, ki so prišle v srbske roke: Mitrovica, Pristina, Kumanovo, Skoplje (Üsküb), Tetovo (Kalkandelen), Štiplje (Istip), ki so ga zavzeli Srbi in Bolgari, kateri so s svojo armado prodirali iz Küstendila, Veles (Kopriviti), ki je že ludi v srbskih rokah. Še bolj južno leži veliko mesto Monastir (Bitolj), od katerega pelje železnica proti Solunu (Saloniki) ob Egejskem morju. Spodaj je grško kraljestvo, kojega meje proti Turčiji so zaznamovane s črto, sestavljeno s križcem (s tako črto je na zemljevidu v obče označena meja med posameznimi državami). Od grškega mesta Larissa, ki se vidi na karti, je grška vojska

prodirala proti severu z namenom priti do Soluna; drug del grške vojske pa prodira proti mestu Janina v turški pokrajini Epirus.

Srbski vojni uspehi.

Bitka pri Kumanovem.

Glavna srbska vojska, pod vrhovnim poveljstvom prestolonaslednika Aleksandra, kateri se je pridružil en del zahodne bolgarske armade, je dne 24. oktobra po huči bitki premagala Turke pri mestu Kumanovo nad Skopljem. Bitka pri Kumanovem je dosedaj najkrvavejša, kar so jih izvojevali Srbi v dosedanji vojski nad Turki.

Začela se je ta huča borba že v noči od 23. na 24. oktobra ter je trajala dne 24. oktobra ves dan, 23. oktobra zvečer, ko je ležala gosta megla v dolini pred Kumanovem, je ena turška divizija 6 kilometrov od mesta napadla srbsko infanterijo. Srbi so bili iznenadeni, vendar so se vstrajno borili.

Zjutraj ob 2. uri so Srbi naskočili z okopi močno utrjene turške postojanke. Infanterija je z nasko-

kom vpadla v turške utrdbe. Nastala je strašna nočna bitka, ki je trajala celi 2 uri.

Kljub srbskemu junaštvu Turki niso odpehali. Ob 6. uri zjutraj so Srbi zopet na celi črti napadli Turke. Srbska artiljerija je z vso silo bruhala ogenj na turške vrste. Turki so odgovarjali s točo karteč. Trikrat je že naskočila srbska infanterija turške postojanke, a je le počasi zamogla napredovati. Končno se je posrečilo srbski artiljeriji užugati turške topove. Ob 9. uri dopoldne so se polastili Srbi trdnjave in so zavzeli mesto.

Med tem pa so se turške čete južno od mesta zbrale na neki višini in so začele od tam streljati na Srbe in Bolgare. Srbi so morali zopet z naskoki napasti Turke, kateri so končno okrog 2. ure popoldne zapustili svoje postojanke in bežali v neredu proti Skoplju. Ta opoldanski boj je bil nad vse divji in kr-

vav. Sovražnika sta trčila tesno skupaj in nastal je boj z bajoneti in handžari. Zmagovalci so ostali Srbi.

V boju za Kumanovo se je posebno izkazala srbska artiljerija (topničarstvo). Dalje časa so streljali Srbi in Turki s topovi drug na drugega. Srbi so merili tako srečno, da so morali Turki s svojimi kanoni utihniti.

Na turški strani se je borilo 25.000 mož; srbsko-bolgarska armada je štela 35.000 mož.

Na obeh straneh so izgube zelo velike. Srbi poročajo, da je padlo 5000 Turkov in 2500 Srbov. Na srbski strani je padlo tudi mnogo častnikov.

Posebno vroč je bil boj, ki se je razvil s 7. in 18. srbskim pešpolkom ter 500 Albanci. Srbi so namreč prisilili Albance, da so se udali. Dasiravno so ti že dali znamenje za predajo, so nenadoma začeli Albanci v bližini 50 korakov streljati na Srbe. Nastal je

krvav bojni metež. Padlo je veliko število Srbov, a Albance so Srbi do zadnjega moža potokli.

Srbski armadi pri Kumanovem je poveljeval sam prestolonaslednik Aleksander. Bil je med najhujšim ognjem večinoma v bližini bojne vrste. Po končanem boju je došel tudi kralj Peter na bojišče ter vzela zmago z navdušenim veseljem na znanje.

Srbi zavzeli Skoplje.

Po bitki pri Kumanovem so bežale turške čete proti mestu Skoplje, ki leži južno od Kumanovega. V Skoplju je imel glavni poveljnik zahodne turške armade Zekki-paša svoj glavni stan ali taborišče. V Carigradu so po turških porazih pri Kirkalisi imeli še edino upanje na Zekki-pašo in njegovo armado. Skoplje ima namreč močno trdnjavo, ki bi lahko kljubovala sovražniku, ki bi prišel od severa ali severovzhoda. A, ker so bile turške čete pri Kumanovem tako silno potolčene, so bežale kar mimo Skoplja dalje in dalje. Celi turški oddelki so metali na begu svoje puške proč, samo, da so si oteli življenje. Srbska kavalarija (konjenica) je Turke z velikim uspehom zasledovala.

Turški poveljnik Zekki-paša je spoznal, da se v Skoplju ne more ustavljati srbskemu navalu, posebno, ker se je južni oddelek srbsko-bolgarske armade pomikal proti Skoplju. Če bi se bili Turki v Skoplju ustavili, bi bili v nevarnosti, da jih obkoli in zajame srbsko-bolgarska armada. Zatorej je Zekki-paša raje zbežal s svojo armado iz Skoplja ter je mesto in trdnjavo brez boja prepustil Srbom. Turške čete so se umaknile proti Velesu (Köprüli).

V soboto, dne 26. oktobra, ob 2. uri popoldne, so došle prve srbske čete v Skoplje. Krščanski prebivalci so prišli srbski vojski nasproti in so vriskaje pozdravljali svoje rešitelje. Zastopniki tujih vlad v Skoplju so prišli k prestolonasledniku Aleksandru, ki je jezdil na čelu zmagojoče vojske, nasproti, in so ga prosili, naj ščiti mestno prebivalstvo. Prestolonaslednik je to obljubil in naglašal, da prihajajo Srbi kot osvoboditelji in ne kot zatiralci.

Srbom je padel v Skoplju v roke bogat vojni plen. Turki so bili kar slepo bežali iz mesta in so pustili vse topove s trdnjavo vred nepoškodovane, 80 topov, 80 vagonov streliva, velika zaloga živeža in živine, ki je bilo vse namenjeno za turško armado, je prišlo zmagojočim Srbom v roke.

Vest o zavzetju mesta Skoplje, ki je bilo nekdanj prestolnica starih srbskih kraljev, je napravila na Srbe izvanredno veliko veselje. Po vsej Srbiji se vrše zahvalne službe božje.

Skoplje, ki je glavno mesto vilajeta Kosovo, šteje 24.000 prebivalcev, od teh jih je polovica kristjanov, ostali pa so mohamedanski Srbi, Turki in Albanci. Med kristjani je 8982 Bolgarov, 1344 Srbov, 216 Grkov in 360 Vlahov.

Ranjence pripoveduje.

Prinašamo poročilo časnikarja, ki je opazoval dogodek po srbsko-turški bitki pri Kumanovem, o ranjenih in njih pripovedovanju.

Vozovi z ranjenci prihajajo z bojišča. Voz za vozom ropota mimo mene, blede obrazi zrejo topo v me, po zraku priplavajo do mene izmučeni vzdihji. Zapazim znan obraz; pred nekaterimi dnevi sva se spoznala in razposajeno ter veselo se je takrat poročnik Perič z menoj razgovarjal, ko je prišel slučajno v glavno taborišče. Pristopim. Vkljub velikim bolečinam, ki jih očitno čuti, se trudi smehljati. Kakor bi mi hotel podati tudi desno roko, toda zaman, desna roka leži tam spodaj pri Kumanovem, karteča mu jo je odtrgala, ko je vihtel meč proti sovražniku. Poročnik Perič zna povedati nekatere zanimivosti iz boja pri Kumanovem. Njegov polk je bil najhujše v ognju, boril se je obraz v obraz s sovražnikom in bil skoraj popolnoma posekan. „Naši vojaki so bili divji“, pripoveduje poročnik Perič. „Ko smo na povelje polkovnikovo začeli naskakovati, slišal sem okoli sebe hripave glasove in videl obraze, katerih ne bom nikdar pozabil. Pred nami je neprenehoma svetilo in prasketalo od strelcev, toda moja ušesa so bila gluha za žvižganje krogelj, noben stok padlih me ni ganil, slišal sem edino le povelje: Naprej! Sicer se nisem zavedal pri neprestanem lastnem bojevanju in pri neumornem pokanju turških in albanskih pušk ali napredujem ali nazadujem, toda naenkrat sem videl polje pred seboj prosto, vse je utihnilo. Pred nami je stala tolpa Albancev, ki je svoje bele čepice posadila na puškine cevi. Bilo jih je nad 500. Nevede skoraj sem zapovedal svojim vojakom, da ustavijo streljanje. Albanci so se udali, slo je po naših vrstah. Približamo se jim na 50 korakov. V tem pa naenkrat počijo albanske puške in cela ploha krogelj se vsuje nad nas. Ukapili so nas. To nas je razjarilo. Za trenutek smo obmolknili, kakor bi začutili vsi obenem bolečino in stud nad tem ravnanjem, potem pa se je nam vsem izvil iz prs krik, besen, stoteren, grozen; tulili smo, besneli smo, sploh ne vem, na kak način vse smo dali v svoji prevarjenosti duška jezi. Nihče nas ne bi mogel več nazaj držati, nobenega povelja ni trebalo, naravnost zagrizli smo se v nasprotnika. Na nič se več ne spominjam. Strast, ki me je objela, popustila me je še-le, ko ni bilo nobenega Albancev več. Vse smo postreljali in poklali. Kmalu nato prireči od nekod šrapnela in me zadene. Do zavesti sem prišel še-le pozneje in zapazil, da nimam več roke.“

Spomenik mrtvaških glav.

Tik srbskega mesta Niš, od koder se je pomikala glavna srbska armada proti Skoplju, stoji poseben spomenik, ki je nekak opomin srbskemu narodu, posebno pa vojakom, ki korakajo mimo, na žalosten

dogodek izza več kot sto let, katerega spomenik predstavlja.

Pred dobrimi sto leti, ko so se Srbi dvignili proti Turkom, in si s strašnimi žrtvami pod Črnim Jurijem izvojevali svobodo, je zapovedoval ustašem v Nišu vojvoda Stefan Sinojelič. Turki so ga napadli z velikansko premočjo, in ker je spoznal, da se jih ne ubrani, je dne 19. maja l. 1809 zbral svoje moštvo na glavni utrdbi in utrdbo, moštvo in sebe pognal v zrak. Razstrelba je bila tako strahovita, da je daleč naokoli vse podrla. Ne eden Sinolejičevih junakov ni ostal živ — nad 1000 mož je storilo junaško smrt. Turki so izkopali mrliče izpod razvalin in jim odrezali glave, kajti paša je za vsako glavo obljubil 20 „pjastrov“. Iz apna, kamna in 952 človeških glav so zgradili Turki stolp, ki se imenuje „Kelekule“, to je kula lobanj. Okrog tega strašnega stolpa so Srbi pred kakimi 30. leti zgradili kapelo.

Mimo tega stolpa je šla pretečene dni srbska armada v boj, na ta stolp so gledali vojaki, ko so šli proti turški meji in marsikateri je stisnil krepkeje svojo pest, hoteč reči: „Čakaj Turčin, ne bo dolgo, ko maščujemo tvoje stoletne grozovitosti.“

Črnogorsko-turško bojišče.

Skadra dosedaj Črnogorci še niso dobili v svojo oblast. Južna armada pod poveljstvom generala Martinoviča je zasedla že vse višine zahodno od Taraboša, le utrdba na Tarabošu, ki je ključ do Skadra, se še vedno drži. Mesto Skader je krog in krog oblegano. Od severa pritiska kolona prestolonaslednika Danila vedno huje na mesto. Dan za dnem se vrše manjši boji. Pričakuje se, da bo Skader vključ vsemu hrabremu odporu padel.

Severna, Vukotičeva armada, prodira v Novem pazarju od kraja do kraja ter deluje sporazumno s Srbi. Dne 25. oktobra se je del Vukotičevih čet pri Sjenici v Novem pazarju združil s srbskimi četami. Pozdrav obeh bratskih čet je bil zelo prisrčen.

Črnogorci so povečednevni huđi bitki zoper Turke in Albance zavzeli Plevlje, kjer je bila do l. 1909 avstrijska vojaška posadka. Tudi Prijepolje je prišlo v srbsko oblast. Tako so torej že skoro vsi važni kraji v Sandžaku Novi pazar, kateri je v trgovskem oziru tolike važnosti za Avstrijo, v črnogorskih, oziroma srbskih rokah.

Grško-turško bojišče.

Kakor druge balkanske vojske, tako tudi Grki dan za dnevom zmagonosno prodirajo vedno dalje v turško ozemlje. Pri Sarantaporu je grška armada pod poveljstvom prestolonaslednika Konstantina dne 23. oktobra napadla turško kolono, ki je štela 22 bataljona in 6 topničarskih baterij. Bitka je bila zelo krvava in je zahtevala na obeh straneh mnogo žrtev, toda Turkov je padlo mnogo več kot Grkov. Grška armada je Turkom neprestano za petami in je prodrla že do Kožane, od koder vodi dobra cesta v Bitolj (Monastir), kjer se zbira glavnamoč turške armade v zahodnem delu Turčije. En del grških čet prodira proti mestu Verria, mimo katerega vođi železnica iz Bitolje v Solun ob Egejskem morju. V vseh zavzetih krajih so nastavili Grki svoje urade.

Avstrija osamljena.

Gotovo je, da je politika sedanjega vnanjega ministra Bertholda nasproti balkanskim slovanskim narodom mnogo boljša nego grofa Erentala. Grof Erental si je domišljeval, da mora nasproti balkanskim narodom nastopati kot oče proti svojim otrokom in da si morajo ti otroci vse dati dopasti. Njegova politika je bila večkrat naravnost razžaljiva in poniževalna nasproti svobodnim državam na Balkanu. Uspeh je bil, da nas na Balkanu nihče ni maral. Bili smo naravnost osovraženi. Grof Berthold se je dosedaj ogibal vsaj vsakega razžaljenja in omalovaževanja. Z ozirom na vojsko se je držal strogo nepristranski. Splošno pa se je govorilo, da grof Berthold ne bo pustil, da bi se po vojski spremenile katerekoli meje na Balkanu in se okrepile balkanske slovanske države. Za to politiko je hotel pridobiti tudi obe zaveznici. Potrkal je najprej v Berlinu. Tam so mu baže odgovorili, da nimajo za tako avstrijsko politiko na Balkanu nobenega vojaka na razpolago. Zadnji teden se je vozil grof Berthold po Italijanskem ter imel v Pizi sestanek z italijanskim vnanjim ministrom. Tudi tukaj je bil odklonjen. Tako je bil grof Berthold naenkrat s svojimi načrti osamljen. Zato ni kmalu komu bolgarska zmaga pri Lozengradu take dobro došla, kakor našemu grofu Bertholdu. Njegovi listi že pišejo, da nihče ne bo mogel braniti, ako si vzame Bolgarija plačilo za svoje zmage na turški zemlji, in da se mora tudi Srbom, Črnogorcem ter Grkom dovoliti primerno razširjenje njih mej. Torej naenkrat drug veter, ki gotovo ne bo Avstriji pri slovanskih narodih na Balkanu nič škodil, Avstrija tudi ne bo osamljena, ako ostane na tem stališču.

Preobrat.

Čudovito trden je nemški značaj! Dokler se je mislilo, da bo Turčija v sedanji vojski kot močnejša gotovo zmagovala, so skoro vsi nemški časniki prezirljivo pisali o slovanskih bojevalcih, marsikateri listi naravnost sramotljivo in razžaljivo. Tako kakor pri nas zakotni „Stajere“, ki navdušuje svoje šnopsarje za Turke. Sedaj pa, ko so pokazali balkanski narodi z zmago za zmago svojo veliko moč, se je izvršil naenkrat preobrat v nemški javnosti. Časnik za časnikom prihaja spokorno na stran slovanskih narodov in priznava svojo zmoto. Bolgari so z zmago pri Lo-

zengradu in Srbi z zmago pri Kumanovem povzročili velikanski preobrat v evropski javnosti in Turki so izgubili več kakor samo dve bitki. Izgubili so pri vseh narodih vero v turško življensko moč. Turčija je dokazala na sedanjih bojiščih, da je zares bolan mož, kateremu ni več pomagati. In Nemci in drugi narodi, ki so dosedaj z njimi čutili, se obračajo proč od njih. To so pravi prijatelji! Naš „Stajere“ s svojimi šnopsarji bo seveda ostal zvest Turku in lepo bi bilo, ako bi jih ena kompanija s frakeljni šla sedaj na pomoč Turkom, ko jim tako huda prede.

Ko je postalo vse nezvesto Turkom, spomnila se je Rumunija, da je za njo povečana sosednja Bolgarija lahko velika nevarnost, in je začela mobilizirati. Težko je verjeti, da bi šla Turkom na pomoč. Mobilizacija se je izvršila menda samo v strahu, da bi Bolgarija tudi Rumuniji ne vzela zemlje ob izlivu Donave v Črno morje.

Pismo slovenskih usmiljenk.

Sedem usmiljenih sester, katere že več let delujejo v Makedoniji, je pisalo nedavno domov sledeče vrstice: „Naša srca krvave, če pomislimo na neizmerno bedo ubogega ljudstva! Železniške zveze so vse ustavljene, daleč na okoli leže zapuščene vasi, kakor bi vse izumrlo. Makedonske može in mladeniče so vzeli Turki k vojakom, tudi vse konje in vso govedo so vzeli seboj. Ubogi makedonski otroci in uboge makedonske matere! Že poprej so si ti ubogi ljudje komaj pripravili vsakdanji kruh, a zdaj pa sploh nimajo nič! Poleg tega pa še žive v neprestanem strahu, ker divji turški vojaki neprenehoma pretijo, da bodo vse pobili in uničili. Žene se skrivajo, jočejo in gladujejo v zapuščenih bajtah; sivolasi starčki in otroci prihajajo trumoma k nam in prosijo kruha in pomoči. Me bi naj vse pomagale, vse nasitile in rešile pred gladom in sovražnikom. V naši šolski sobi se sedaj mlo joče čez 200 lačnih bolgarskih otrok. Če bi zamogla dati vsakemu le košček črnega kruha! Živež je postal nezmagljivo drag in trgovci nam nečejo dati ničesar več na posojilo. S tisoč rokami bi radi prosile svoje rojake pomoči za uboge bolgarske otroke! ...“

Srbi so zavzeli dne 27. oktobra mesto Veles (Köprüli) ob reki Vardar. Tudi Stiplje je prišlo v srbsko-bolgarske roke; ko so Turki videli sovražnikovo armado, so kar divje zbežali. Od teh točk prodirajo Srbi in Bolgari naprej proti Bitolju, kjer si nameravajo podati roke Črnogorcem, Grki, Srbi in Bolgari. Turška armada, ki je bila pri Kumanovem pobita, se je umaknila v smeri proti Solunu, en del pa je pobegnil proti Tetovu (Kalkandelen), zahodno od Skoplja. A tudi tukaj si Turki niso upali se ustaviti, ampak so bežali dalje in dalje, ena cela turška kolona, broječa 7000 mož, pa se je udala Srbom. Srbi so Tetovo dne 27. t. m. zavzeli brez boja. Tukaj so zaplenili Srbi 125 turških topov in zelo mnogo streliva ter živeža. Na potu iz Kumanovega do Tetove so zaplenili Srbi 187 turških kaponov in 340 zabojev streliva; na tej progi so torej izgubili Turki vso artilerijo.

Na severu so srbske čete zavzele Mitrovico, od koder pelje železnica v Solun; kakor se poroča, srbski general Živkovič prodira proti Prizrenu.

Zmagojoča bolgarska armada prodira od Kirkilise naprej proti Carigradu. Polastila se je turških mest in trdnjav na južni strani Drinopolja in Kirkilise: Bunar-Hisar, Lile-Burgas Baba-Eski. Drinopolje je od Carigrada odrezano. Bolgari so se polastili železnice, ki veže Drinopolje s Carigradom. Ob reki Ergene se pričakuje v teh dneh zopetna velika bitka med Bolgari in Turki. Po dosedanjih uspehih je docela upravičeno upanje, da zmagojo Bolgari.

Razne novice.

- * Godovi prihodnjega tedna:
- 3. nedelja: 23. po Binkoštih, Viktorin škof.
- 4. ponedeljek: Karol Boromejski.
- 5. torek: Caharija, Vitalij.
- 6. sredo: Lenart, opat.
- 7. četrtek: Engelbert, škof.
- 8. petek: Bogomir, škof.
- 9. sobota: Botidar.

* Duhovniška vest. Bogoslovni profesor Franc Kovačič je bil v nedeljo, dne 27. oktobra, od našega prevzvišenega knezoškofa imenovan za knezoškofijskega duhovnega svetovaleca.

Sodnijska imenovanja. Za sodnika v Ptujju je imenovan dr. Anton Stuhec, za okrajnega sodnika je imenovan dr. Jožef Oswaltitsch v Mariboru za Rogatec, za sodnika v okrožju graškega nad sodišča sta imenovana avskultanta Alojzij Nendl in J. Kralj, avskultant Jaklitsch pa za sodnika v Sošanju. — Za sodnika v Velikovecu je imenovan avskultant dr. Fr. Fürstbauer.

* V državnem zboru se je nadaljevala proračunska razprava, ki se vleče naprej brez posebnega zanimanja. Dne 29. oktobra je govoril med drugimi ministrski predsednik grof Stürgkh, ki je zatrjeval, da je Avstrija sicer miroljubna napram drugim državam, da pa vendar zna tudi z orožjem braniti svoje pravice kot velevlad. V tej seji so se tudi izvolili